

ლიტერატურა და ლიტერატურის თეორია

მუსიკა როგორც შოპენჰაუერული ნება (Wille) და
თომას მანის ესე „შოპენჰაუერი“

ნანული კაკაურიძე

nanuli.kakauridze@yahoo.com

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ქუთაისი, საქართველო

DOI: <https://doi.org/10.52340/atsu.2025.1.25.11>

სტატიაში გაანალიზებულია მუსიკის, როგორც შოპენჰაუერული ნების (Wille), რეცეფცია თომას მანის ესეში „შოპენჰაუერი“, განხილულია ამ თემაზე არსებული სამეცნიერო ლიტერატურა, მოკლედ მიმოხილულია გერმანელი ფილოსოფოსის შრომაში ნებისა და წარმოდგენის არსი, განხილულია მუსიკა როგორც ნების ანაბეჭდი და თომას მანის მიერ მუსიკის, როგორც შოპენჰაუერული ნების, გამოხატულება ესეში „შოპენჰაუერი“ („Schopenhauer“), რომელიც 1938 წელს შეიქმნა ამერიკაში მწერლის ემიგრაციის დროს.

საკვანძო სიტყვები: შოპენჰაუერი, ნება, წარმოდგენა, თომას მანი, მუსიკა, პესიმიზმი, ჰუმანიზმი.

არტურ შოპენჰაუერი გერმანული კლასიკური იდეალისტური ფილოსოფიის მნიშვნელოვანი წარმომადგენელია. მისი მთავარი ნაშრომი „სამყარო ვითარება ნება და წარმოდგენა“ (*Die Welt als Wille und Vorstellung*), რომელიც 1818 გამოქვეყნდა, თითქმის შეუმჩნევლად დარჩა გერმანიასა და ევროპაში XIX საუკუნის II ნახევრამდე. შოპენჰაუერის ფილოსოფიის მიმართ ინტერესის გაღვივებამ შემდგომ დიდი გავლენა მოახდინა დასავლეთევროპულ ფილოსოფიურ აზროვნებასა და ხელოვნებაზე, რადგან შოპენჰაუერმა ხელოვნებას დიდი ყურადღება დაუთმო თავის შრომაში.

მოკლედ შოპენჰაუერის ფილოსოფიური ნაშრომის – „სამყარო ვითარება ნება და წარმოდგენა“ – შესახებ:

შოპენჰაუერმა სამყაროზე თავისი შეხედულებები რადიკალურად დაუპირისპირა ჰეგელის ობიექტურ იდეალიზმს. კანტის ფილოსოფიური მსჯელობებიდან გამომდინარე (კანტისეული - *Dinge an sich*, *Dinge für uns*), მან უარყო სამყაროს ობიექტური არსებობა. შოპენჰაუერის ფილოსოფიის თანახმად, სამყარო არსებობს მხოლოდ როგორც სუბიექტის, „მე“-ს, წარმოდგენა (*Vorstellung*) და ყველაფერი, რასაც ჩვენ ვხედავთ, ინტელექტის ფიქციაა. თავის ნაშრომში შოპენჰაუერმა იდეალისტური

შეხედულება სამყაროზე მოკლე ფორმულით გამოხატა: „არავითარი ობიექტი სუბიექტის გარეშე“. მისი შრომა „სამყარო ვითარცა ნება და წარმოდგენა“ („Die Welt als Wille und Vorstellung“) იწყება შემდეგი ფორმულირებით: „Die Welt ist meine Vorstellung“ – dies ist eine Wahrheit, welche in Beziehung auf jedes lebende und erkennende Wesen gilt;“ (Schopenhauer 1990, 35). („სამყარო ჩემი წარმოდგენაა“ – ეს არის ჭეშმარიტება, რომელიც ყოველი ცოცხალი და შემეცნებელი არსების მიმართ ძალაშია“ (შოპენჰაუერი 2016, 57).

შოპენჰაუერმა ცდისეულად (*Versuch*) დაინახა ორი მიზეზობრივად დაკავშირებული რამ სივრცესა და დროში – ესაა ნება და წარმოდგენა (*Wille und Vorstellung*). შოპენჰაუერის შრომის - „სამყარო ვითარცა ნება და წარმოდგენა“ - სტრუქტურა აგებულია „წარმოდგენისა“ (*Vorstellung*) და „ნების“ (*Wille*) ანალიზზე ოთხ თავში: პირველ და მესამე თავებში ფილოსოფოსი ასაბუთებს თავის მოსაზრებებს „წარმოდგენაზე“ (*Vorstellung*): I თავი - „Der Welt als Vorstellung erste Betrachtung“ და III თავი - „Der Welt als Vorstellung zweite Betrachtung“, ხოლო მეორე და მეოთხე თავებში კი თავის მოსაზრებებს „ნების“ (*Wille*) შესახებ: II თავი - „Der Welt als Wille erste Betrachtung“, IV თავი - „Der Welt als Wille zweite Betrachtung“.

სრულიად აშკარაა შოპენჰაუერისეული წარმოდგენის (*Vorstellung*) გაგება იდეალისტური ფილოსოფიის საფუძვლებიდან გამომდინარე: „სამყარო ჩემი წარმოდგენაა“. შოპენჰაუერის აზრით, უმაღლესი ცოდნა მდგომარეობს პლატონისეული იდეების წვდომაში, ე. ი. საგანთა არსის შემეცნებაში. იდეას, როგორც დამოუკიდებელ სუბსტანციას, გერმანელი ფილოსოფოსისათვის პირველხარისხობრივი მნიშვნელობა აქვს, რადგან იდეაში წვდომა უდრის ცხოვრების აზრში წვდომას.

რა არის შოპენჰაუერული გაგებით „ნება“ (*Wille*)?

შოპენჰაუერული „ნება“ მეტაფიზიკური გაგებით არის არაცნობიერი ძალა, გონებისა და მიზნის გარეშე ლტოლვა, რომელიც გამოიხატება როგორც ბუნებაში, ასევე ადამიანურ ცნობიერებაში - სახელდობრ ნებელობაში. ადამიანური ნება ამ ძალის ყველაზე ნაცნობი გამოხატულებაა, ამიტომ უწოდა მას შოპენჰაუერმა ნება, ანუ ადამიანის აზრამდელი ალოგიკური ქმედება. სიცოცხლის ნება, შოპენჰაუერის მიხედვით, სამყაროს საფუძველია, ის უმოტივო მისწრაფებაა.

შოპენჰაუერის აზრით, არაცნობიერი ნება არის სამყაროს ძირი. ეს არის „ბრმა“, მარად არაცნობიერი მისწრაფებაა სიცოცხლისაკენ, არსებობისაკენ. ნება („*Wille*“) – ის ძალაა, რაც ცხოვრებისაკენ გვიბიძგებს. მისი აზრით, ადამიანის არსებობა განპირობებულია ბრმა ძალით – ცხოვრების ნებით, იგი წყაროა ყოველგვარი წინააღმდეგობის, გაჭირვებისა და ტანჯვის.

ნ. კაკაურიძე

ნება აიძულებს ადამიანს მიაღწიოს განსაზღვრულ მიზნებს, მაგრამ სასურველის მიღწევით გამოწვეული გამარჯვებისა და დაუფლების სიხარული მალე ქრება. ბედნიერება, ტკბობა, კმაყოფილება – მხოლოდ დროებითი და წარმავალია. ცხოვრების წინააღმდეგობა ისაა, რომ ნებიდან გამომდინარე მოქმედებას არ მოაქვს დაკმაყოფილება, ნება დაუცხრომელია. შოპენჰაუერის აზრით, მისი სურვილები უსაზღვროა და ყოველი სურვილის დაკმაყოფილება წარმოშობს ახალს. სამყაროში არ არსებობს ისეთი დაკმაყოფილება, რომელსაც შეეძლებოდა ჩაეცხრო მისწრაფებები, ბოლო მოეღო გულისთქმათათვის და ამოეცხო გულის უძირო უფსკრული:

ყველაზე გონივრული, შოპენჰაუერის აზრით, რაც შეიძლება გააკეთოს ადამიანმა, არის თვითშემეცნება. აქეთკენ ორ გზას მივყავართ: **ფილოსოფიასა და ხელოვნებას.**

ხელოვნება, შოპენჰაუერის აზრით, გვევლინება არა მარტო იდეათა, არამედ საერთოდ ცხოვრების შეცნობის საშუალებად. ამ ფორმას ესთეტიკური ტკბობა ეწოდება. შემოქმედებითი პროცესი გერმანელ მოაზროვნეს შემდეგნაირად წარმოუდგენია: მხატვარი რეალური საგნებიდან და მოვლენებიდან გამოჰყოფს მათ იდეას. იგი ასახავს არა თვით სინამდვილეს, არამედ მის იდეას, ჩამოაშორებს რა მას ყოველგვარ შემთხვევითსა და გარეშე ელემენტებს.

შოპენჰაუერის აზრით, იდეების აღქმა შეუძლებელია რაციონალური გზით, მისი გადმოცემა მხოლოდ ხელოვნებას შეუძლია. მხოლოდ ხელოვნებით, მშვენიერებით ტკბობა ათავისუფლებს ადამიანს ნების ბატონობისაგან და, შესაბამისად, ტანჯვისაგან, თუმცა ეს დროებითია. მეტაფიზიკური სამყაროს აღქმისათვის აუცილებელია გარე ნივთებზე მიმართული მზერა შემოვარდნით შიგნით, საკუთარი „მე“-საკენ. ესთეტიკური მჭვრეტელობა, ფილოსოფია განტვირთავს ადამიანს რეალობის ზეწოლისაგან, ანიჭებს მას გათავისუფლებულ შემეცნებას, მაგრამ ეს დროებითია (შოპენჰაუერი 2016, 255).

შოპენჰაუერის ხელოვნების ფილოსოფიაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება მუსიკას.

სამეცნიერო შრომები, რომლებიც შოპენჰაუერის ფილოსოფიაში მუსიკის, როგორც ნების, გააზრებას ეძღვნება, არც თუ მრავლად გვხვდება. უპირველესად უნდა აღინიშნოს სტატიების კრებული სათაურით - „Musik als Wille und Welt“ („მუსიკა როგორც ნება და სამყარო“), რომელიც 2011 წელს გამოიცა ქ. ვიუცბურგში მათიას კოსლერის რედაქტირებით. კრებულის შესავალში მკვლევარი გიუნთერ ცოლერი ხაზგასმით მიუთითებს, რომ შოპენჰაუერმა თავის ნაშრომში წარმოაჩინა მუსიკის შეუდარებელი ზეგავლენა ადამიანზე და მას „ნების ანაბეჭდი“ უწოდა

(Zöllner 2011, 21). ავტორი აქვე მიუთითებს, რომ შოპენჰაუერის მუსიკის ფილოსოფიის შესახებ მხოლოდ ერთი, რაიმონდ ვაიერის 1976 წელს გამოცემული მონოგრაფია არსებობს (Weyer 2011). მათი კოსლერის რედაქტირებით გამოცემულ კრებულში კი საინტერესო სამეცნიერო სტატიები აქვთ გამოქვეყნებული შტეფან ატცერტს (Atzert 2011), ლუდგერ ლუტკეჰაუსს (Lütkehaus 2011), შტეფან ლორენც ზორგნერს (Sorgner 2011), შტეფან გრეტცელს (Grätzel 2011). აქვე გვინდა აღვნიშნოთ შოპენჰაუერის ლექსიკონის („Schopenhauer-Handbuch. Leben-Werk-Wirkung“) მეორე გამოცემა დანიელ შუბესა და მათი კოსლერის რედაქტირებით 2018 წელს, სადაც ავტორები მოკლედ ეხებიან შოპენჰაუერის მუსიკის ფილოსოფიასაც (Schubbe und Koßler (Hrsg) 2018). კონკრეტულად კი ამ ლექსიკონში არის ქვეთავი სათაურით: „Sonderstellung der Musik“, სადაც ბერნჰარდ ადამი განიხილავს საკითხს შოპენჰაუერისადმი ზოგიერთი კომპოზიტორის მიმართების შესახებ. (Adamy 2018, 77-79).

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს შოპენჰაუერის ფილოსოფიური შრომის - „სამყარო ვითარდა ნება და წარმოდგენა“ - ქართული თარგმანი, შესრულებული ვიქტორ რცხილაძის მიერ, რომელიც 2016 წელს გამოიცა. მთარგმნელი წინასიტყვაობის მეექვსე პუნქტში ხაზს უსვამს მუსიკის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას შოპენჰაუერის შრომაში და ცნობილ მკვლევარს, ალექსეი ლოსევს, იმოწმებს (შოპენჰაუერი 2016, 13).

როგორ წარმოადგენს შოპენჰაუერი თავის ნაშრომში მუსიკას როგორც ნების ანაბეჭდს?

შოპენჰაუერი მიიჩნევს, რომ „...შედარების პუნქტი მუსიკასა და სამყაროს შორის, თვალსაზრისი, რომლითაც მუსიკა სამყაროსადმი მიბადვის, ან განმეორების დამოკიდებულებაში იმყოფება, ძალზე ღრმად არის დაფარული“ (შოპენჰაუერი 2016, 296), რომ მუსიკა ხელოვნების ყველა დარგებიდან განსხვავებული და მნიშვნელოვანია, იგი ნების უშუალო ასახვაა: „მუსიკა... იმით განსხვავდება ყველა სხვა ხელოვნებისაგან, რომ იგი არაა მოვლენის ასახვა, ...არამედ თავად ნების უშუალო ასახვაა და სამყაროს ყველა ფიზიკურის მიმართ მეტაფიზიკურს, ყველა მოვლენის მიმართ საგანს თავისთავად წარმოადგენს“ (შოპენჰაუერი 2016, 302) („...die Musik ...steht abgesondert von allen andern....dennoch ist sie eine so große und überaus herrliche Kunst, wirkt so mächtig auf das Innerste des Menschen, wird dort so ganz und so tief von ihm verstanden, als eine ganz allgemeine Sprache, deren Deutlichkeit sogar die der anschaulichen Welt selbst übertrifft“ (Schopenhauer 1990, 368).

შოპენჰაუერის აზრით, მხოლოდ მუსიკაში აღმოვაჩენთ ადამიანური გულის ფარულ ცხოვრებას. შოპენჰაუერი იყენებს ლაიბნიცის მოსაზრებას: „Musica est exercitium metaphysices occultum nescientis se philosophari

ნ. კაკაურიძე

animi”. (Schopenhauer 1990, 380). („მუსიკა არის შეუცნობელი ვარჯიში მეტაფიზიკაში, რომლის დროსაც სულმთავრად უწყის, რომის ფილოსოფოსობს“). ფილოსოფოსის აზრით, მხოლოდ მუსიკაში აღმოვაჩენთ ადამიანური გულის ფარულ ცხოვრებას. მუსიკა არასოდეს გამოხატავს მოვლენას, არამედ მხოლოდ შინაგან არსს, თავად ნებას, იგი გამოხატავს სიხარულს, დარდს, მწუხარებას, საშინელებას, აღტაცებას, მხიარულებას, სულიერ სიმშვიდეს, როგორც ასეთებს, გარკვეული აზრით in abstracto გამოხატავს მათში არსებითს, მუსიკა ყოველთვის გამოხატავს მხოლოდ სიცოცხლისა და მისი პროცესების კვინტესენციას და არა ამ პროცესებს: „მუსიკა... ისეთივე უშუალო ობიექტივაციაა და მთელი ნების ასახვაა, როგორც თავად სამყარო... მუსიკა არ წარმოადგენს იდეების ასახვას, არამედ ნების ასახვას... ამიტომაცაა სწორედ მუსიკის ზემოქმედება გაცილებით მძლავრი და გულში ჩამწვდომი, ვიდრე დანარჩენი ხელოვნება, რადგან ესენი მეტყველებენ მხოლოდ ჩრდილზე, ის კი – არსზე“ (შოპენჰაუერი 2016, 13) („Die Musik ist nämlich eine so unmittelbare Objektivation und Abbild des ganzen Willens, wie die Welt es selbst ist, ja wie die Ideen es sind, ... Die Musik ist also keineswegs, gleich den andern Künsten, das Abbild der Ideen, sondern Abbild des Willens selbst ... deshalb eben ist die Wirkung der Musik so sehr viel mächtiger und eindringlicher, als die der andern Künste: denn diese reden nur vom Schatten, sie aber vom Wesen“) (Schopenhauer 1990, 370).

შოპენჰაუერის აზრით, მუსიკა მთელი ნების უშუალო ობიექტივაციაა, იგი არის თავად ნების ანაბეჭდი, რომლის ობიექტურობად გვევლინებიან იდეები: „Denn die Musik ist, wie gesagt, darin von allen andern Künsten verschieden, daß sie nicht Abbild der Erscheinung, oder richtiger, der adäquaten Objektität des Willens, sondern unmittelbar Abbild des Willens selbst ist und also zu allem physischen der Welt das Metaphysische, zu alle Erscheinung das Ding an sich darstellt (Schopenhauer 1990, 377).

მუსიკის, როგორც ნების უშუალო ობიექტივაციის, წარმოდგენისას შოპენჰაუერი გამოჰყოფს **მელოდიის** განსაკუთრებულ ფუნქციას. მელოდია, მისი აზრით, მოგვითხრობს ნების ყველაზე უფრო იდუმალ ისტორიას, გვიხატავს ყველა მის გულისწადილს, ყოველ სწრაფვას, ყველა მოძრაობას, ყველაფერ იმას, რასაც გონება აერთიანებს გრძნობის ფართო და ნეგატიურ ცნებაში, რომ მუსიკა გრძნობისა და ვნების ენას წარმოადგენს: „...Die Melodie ...erzählt folglich die Geschichte des von der Besonnenheit beleuchteten Willens, dessen Abdruck in der Wirklichkeit die Reihe seiner Thaten ist; aber sie sagt mehr, sie erzählt seine geheimste Geschichte, malt jede Regung, jedes Streben, jede Bewegung des Willens, alles Das, was die Vernunft unter den weiten und negativen Begriff Gefühl zusammenfaßt und nicht weiter

in ihre Abstraktionen aufnehmen kann. Daher auch hat es immer geheißen, die Musik sei die Sprache des Gefühls und der Leidenschaft...“ (Schopenhauer 1990, 373).

მუსიკა არაა მჭვრეტელობითი სამყაროს მოვლენების უშუალო ასახვა, ის არის ყველა მოვლენის შინაგანი არსის გადმოცემის საშუალება, თავად ნების გამოხატულება: „Man darf jedoch bei der Nachweisung aller dieser vorgeführten Analogien nie vergessen, daß die Musik zu ihnen kein direktes, sondern nur ein mittelbares Verhältnis hat; da sie nie die Erscheinung, sondern allein das innere Wesen, das Ansich aller Erscheinung, den Willen selbst, ausspricht (Schopenhauer 1990, 375).

შოპენჰაუერის აზრით, მუსიკაში მელოდია გამოხატავს არამართო ნების მრავალგვაროვან მისწრაფებას, არამედ ამავედროულად კმაცოფილებას ჰარმონიული საფეხურის, ძირითადი ტონალობის, საბოლოო მოპოვებით. მუსიკა საყოველთაო ენით გამოხატავს სამყაროს შინაგან არსს, სამყაროს თავისთავად (*An sich*), და ამას აღწევს მხოლოდ ბგერების მეშვეობით, უდიდესი განსაზღვრულობითა და ჭეშმარიტებით:

“Wenn ich nun in dieser ganzen Darstellung der Musik bemüht gewesen bin, deutlich zu machen, daß sie in einer höchst allgemeinen Sprache das innere Wesen, das Ansich der Welt, welches wir, nach seiner deutlichsten Aeüßerung, unter dem Begriff Willen denken, ausspricht, in einem einartigen Stoff, nämlich bloßen Tönen, und mit der größten Bestimmtheit und Wahrheit; (Schopenhauer 1990, 379-380).

როგორია მუსიკის შოპენჰაუერული გაგების რეცეფცია თომას მანის ესეში „შოპენჰაუერი“?

ცნობილია თომას მანის განსაკუთრებული ინტერესი მუსიკალური ხელოვნების მიმართ (იხ. Fähnrich 1986; Nündel 1972; Jung 1969). აქვე უნდა აღინიშნოს დიდი გერმანელი მწერლის დამოკიდებულება „სამეფარსკვლავედის“ (ნიცშე, შოპენჰაუერი, ვაგნერი) მიმართ, რაც სიღრმისეულად იჩენს თავს მის შემოქმედებაში.

თომას მანის ესე „შოპენჰაუერი“ („Schopenhauer“) 1938 წელს შეიქმნა მწერლის ამერიკაში ემიგრაციის დროს ამერიკის შოპენჰაუერის საზოგადოების წინადადების საფუძველზე. ამ პერიოდში მწერალი თავის დღიურებში აღნიშნავდა, რომ ინტერესით წაიკითხა შნაიდერის წიგნი შოპენჰაუერის ბიოგრაფიაზე. 1937 წლის 23 ივლისს კი იგი თავის დღიურში მიუთითებდა: „Studien über die Schopenhauers“. ეს მოსაზრება „შოპენჰაუერთა“ შესახებ უკავშირდება მის მიერ მასალის მოძიებას რომანისათვის „ლოტე ვაიმარში“, სადაც, როგორც პერსონაჟი, არტურ შოპენჰაუერის დედა - ადელე შოპენჰაუერი, ჩნდება.

ნ. კაკაურიძე

თომას მანის ესე „შოპენჰაუერი“ პირველად ამერიკაში გამოიცა 1939 წელს, ხოლო შემდგომ ინგლისში. მომდევნო წლებში ესე ითარგმნა მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში (ჰოლანდია, საფრანგეთი, დანია, ნორვეგია, ესპანეთი, ბულგარეთი, პორტუგალია, შვედეთი, ციურიხი, ჩეხეთი, საბერძნეთი, იაპონია და ა.შ.).

ესეში „შოპენჰაუერი“ თომას მანი მიუთითებს, რომ შოპენჰაუერმა თავის ფილოსოფიაში იმეძკვიდრა „იდეები“ და „საგანი თავისთავად“. მწერალი, ცხადია, გულისხმობს უპირველესად პლატონის იდეებსა და ასევე კანტის ფილოსოფიის ცნობილ ფორმულას - „საგანი თავისთავად“ (*Ding an sich*). შოპენჰაუერის აზროვნების ისტორია, მწერლის აზრით, უკან უბრუნდება დასავლური აზროვნების საწყისებს - კონკრეტულად - ჯერ პლატონის ფილოსოფიას, რომლის მიხედვით საგნებს რეალური ყოფიერება არ გააჩნიათ, ხოლო შემდგომ კანტის ფილოსოფიას.

თომას მანი ზუსტად განსაზღვრავს შოპენჰაუერის ფილოსოფიურ სისტემაში *ნებისა და წარმოდგენის* არსს:

„Der Wille also, dieses außerhalb von Raum, Zeit und Kausalität stehende AnSich der Dinge, verlangte blind und grundlos, aber mit wilder und unwiderstehlichen Gier und Lust nach Sein, nach Leben, nach Objektivisierung, und diese Objektivisierung vollzog sich auf die Weise, daß aus seiner ursprünglichen Einheit eine Vielheit wurde, was treffend als das principium individuationis zu bezeichnen war... Die Welt war also ganz und gar Willensprodukt und – ausdrück, die Objektität des Willens im Raume und in der Zeit. Sie war aber außerdem und in Einem damit noch etwas Anderes: nämlich Vorstellung, meine und deine Vorstellung, die Vorstellung eines jeden und ihre Vorstellung von sich selbst“ (Mann Th. 1955, 303).

თომას მანის აზრით, შოპენჰაუერის ფილოსოფია *ნების* ფილოსოფიაა, ნება კი არის განუწყვეტელი სწრაფვა რაიმესადმი, რომლის მიუღწევლობა ტანჯვას იწვევს, ეს ყოველივე მტანჯველი და პესიმიზმის გამომწვევია: „Wille, als Gegenstand ruhendes Genügens ist an sich selbst etwas fundamental ruhendes Genügens, ist an sich etwas fundamental Unseliges; er ist Unruhe, Streben nach etwas, Notdurft, Lechzen, Gier, Verlangen, Leiden, und eine Welt des Willens kann nichts anders, als eine Welt des Leidens sein“ (Mann Th. 1955, 305).

სრულიად შეგნებულად ვუვლით გვერდს შოპენჰაუერის ფილოსოფიის სხვა მნიშვნელოვან საკითხთა ანალიზს თომას მანის ესეში, რაც ძალზედ ღრმად და საინტერესოდ აქვს წარმოდგენილი დიდ გერმანელ მწერალს. შემოვიფარგლებით მხოლოდ ხელოვნების ფილოსოფიის, და, კონკრეტულად, მუსიკის თომას მანისეული ანალიზით შოპენჰაუერის შრომაში.

თომას მანი თავის ესეში ხაზგასმით მიუთითებს, რომ შოპენჰაუერის ფილოსოფია ხელოვნების ფილოსოფიაა და იგი ყოველთვის აღიქმებოდა როგორც *par excellence* ხელოვნების ფილოსოფია: „Die Philosophie Artur Schopenhauers ist immer als hervorragend künstlerisch, ja als Künstlerphilosophie *par excellence* empfunden worden (Mann Th. 1955, 295).

თომას მანის აზრით, შოპენჰაუერის აზროვნების სტილი ნათელი, ელეგანტური, იუმორით გაჯერებული, კლასიკურად დიდებულია და, ამავედროულად, ენისა და სტილის სიმკაცრის მქონეა, ისეთი, როგორც არც ერთ გერმანელ ფილოსოფოსს ჰქონია მანამდე. ხელოვნის როლი კი შოპენჰაუერისათვის ჰერმეტიულ-ჯადოსნურია, რაც ზოგადად ხელოვნების კოსმიურ პოზიციაზე მიუთითებს: „Die vermittelnde Aufgabe des Künstlers, seine hermetisch-zauberhafte Rolle als Muster zwischen oberer und unterer Welt, zwischen Idee und Erscheinung, Geist und Sinnlichkeit kommt hier zum Vorschein; denn dies ist in der Tat die sozusagen kosmische Stellung der Kunst“ (Mann Th. 1955, 299).

თომას მანი განსაკუთრებულ იტერესს იჩენს კომპოზიტორთა შესახებ ფილოსოფოსის შრომაში დაფიქსირებული შეხედულებების მიმართ. შოპენჰაუერის აზრით, კომპოზიტორი თავის შემოქმედებაში ახსნის სამყაროს შინაგან არსს და გამოხატავს უღრმეს სიბრძნეს იმის მსგავსად, როგორც სომნამბულა მაგნეტიზმის მდგომარეობაში განაცხადებს ხოლმე ისეთ საგნებზე, რომელთა შესახებ ცხადში მას არავითარი წარმოდგენა არა აქვს. ამის მიზეზია ის, რომ მუსიკა, ხელოვნების სხვა დარგებისაგან განსხვავებით, არის მსოფლიო ნების უშუალო გამოხატულება, იგი ყველაზე მაღალი რანგის ხელოვნებაა.

თომას მანი თავის ესეში რიჰარდ ვაგნერისა და ფრიდრიჰ ნიცშეს მიმართებებსაც ეხება შოპენჰაუერისადმი და მიუთითებს, რომ ვაგნერი ეთანხმებოდა შოპენჰაუერის მოსაზრებას მუსიკის, როგორც ირაციონალური ხელოვნების, შესახებ და შეუძლებლად მიაჩნდა მისი (მუსიკის) ობიექტური მეცნიერული ანალიზი. შოპენჰაუერის ზეგავლენით ვაგნერისათვის სამყაროს საფუძველი იყო შეუცნობადი ნება, ხოლო ამ ნების ობიექტური გამოხატულება კი - იდეები, ამ ცნების პლატონური გაგებით. აქედან გამომდინარე, გასაკვირი არაა, რომ რიჰარდ ვაგნერისათვის შოპენჰაუერის მოძღვრება, თომას მანის აზრით, იქცა „ზეცის ჭეშმარიტ საჩუქრად“.

ფრიდრიჰ ნიცშე კი შოპენჰაუერს მიიჩნევდა როგორც დიდ მოძღვარს და თავის შრომაში „დროის შეუსაბამო მსჯელობებები“ („Unzeitgemäße Betrachtungen“) მას მიუძღვნა ერთი თავი სათაურით - „შოპენჰაუერი როგორც აღმზრდელი“ („Schopenhauer als Erzieher“). თომას მანის აზრით, ნიცშეს შრომაში - „ტრაგედიის დაბადება მუსიკის სულიდან“ („Die Geburt

ნ. კაკაურიძე

der Tragödie aus dem Geiste der Musik“) - იგრძნობა შოპენჰაუერული ფილოსოფიური აზროვნების კვალი.

როგორ წარმოადგენს თომას მანი თავის ესეში მუსიკის შოპენჰაუერულ გაგებას?

თომას მანისათვის თავად შოპენჰაუერი, როგორც პიროვნება, „ძალზედ მუსიკალური“ იყო, ხოლო მისი შრომა „სამყარო ვითარება ნება და წარმოდგენა“, მწერლის აზრით, „ოთხნაწილიანი სიმფონიაა“, რომ შოპენჰაუერმა თავისი ნაშრომის მესამე ნაწილში - „ხელოვნების ობიექტი“ („Objekt der Kunst“) - მუსიკა ისე „აზიდა“, როგორც აქამდე არავინ სხვამ, რადგან მუსიკა მისთვის არის ნების უშუალო ასახვა და წარმოადგენს ფიზიკური სამყაროს მეტაფიზიკურ საწყისს, ანუ იგი არის საგანი თავისთავად, რომ მუსიკაში ინტელექტი ემსახურება ნებას: „Schopenhauer ist sehr musikalisch: wiederholt nannte ich sein Hauptwerk eine viersätziges Symphonie und in ihrem dritten, dem „Objekt der Kunst“ gewidmeten Satz hat er die Musik gefeiert wie kein anderer Denker es je getan“ (Mann Th. 1955, 324).

თომას მანი მიუთითებს მე-19 საუკუნის მეორე ნახევრის ევროპისათვის დამახასიათებელ ეთიკურ-პესიმისტურ ტენდენციებზე და აქვე დაასკვნის, რომ მუსიკა გამოხატავს ცხოვრების ამ „ეთიკურ-პესიმისტურ სურნელს“ („Auch Musik gehört zu dieser „ethisch-pessimistischen“ Lebensluft“) (Mann Th. 1955, 324). შოპენჰაუერს ძალზედ უყვარდა მუსიკა, რაც, თომას მანის აზრით, სულიერად უკავშირდება სიკვდილის სფეროს. მწერალი აქვე მიუთითებს, რომ მის „ჯადოსნურ მთაში“ არის „შოპენჰაუერის ზეგავლენის ღრმად შთამბეჭდავი და მთელი ცხოვრების მანძილზე გაყოლილი ღრმა კვალი. მწერალი იმეორებს „ჯადოსნურ მთაში“ გამოთქმულ თავის მოსაზრებას: „Wer sich für das Leben interessiert, der interessiert sich namentlich für den Tod“ („ვისაც სიცოცხლე აინტერესებს, მას სიკვდილიც აინტერესებს“), მაგრამ იქვე მიუთითებს, რომ ისიც შოპენჰაუერული იქნებოდა, რომ თავად მას (მწერალს) აქვე დაემატებინა: „Wer sich für den Tod interessiert, der sucht in ihm Leben“ („ვისაც სიკვდილი აინტერესებს, იგი მასში სიცოცხლეს ეძებს“): „Wer sich für das Leben interessiert“, habe ich im „Zauberberg“ gesagt, „der interessiert sich namentlich für den Tod“. Das ist die Spur Schopenhauers, tief eingedrückt, haltbar für das ganze Leben. Es wäre auch schopenhauerisch gewesen, wenn ich hinzugefügt hätte: „Wer sich für den Tod interessiert, der sucht in ihm Leben“ (Mann Th. 1955, 324).

აქედან გამომდინარე, გასაგებია თომას მანის მოსაზრება, გამოთქმული 1925 წელს, Berliner Börsen-Courier-ში, „ჯადოსნური მთის“ პროტაგონისტის, ჰანს კასტორპის, მხატვრული სახის შესახებ: „Schon in seinem Verhältnis zum Tode und zum Laster kommt etwas Bereitwilliges, Offenes und Waghalsiges

zum Vorschein - der Wille, alles zu Ende zu experimentieren. ... und... ist etwas zutiefst Deutsches in Hans Castorp“ (Hansen, Heine 1983, 76).

სრულიად ნათელია თომას მანის ზემოაღნიშნული მოსაზრება „ნების“, „ყოველივეს ბოლომდე ექსპერიმენტირებისა“ და „ჯადოსნური მთის“ პროტაგონისტის „ღრმა გერმანულობის“ შესახებ, რასაც მწერალი ასახავს რომანში ჰანს კასტორპის მიერ მუსიკის აღქმისას.

თომას მანი აღნიშნავს, რომ შემოქმედებითი ბუნების ადამიანებს, მათ შორის კომპოზიტორებსაც, ხშირად ფილოსოფიის „მოღალატეებს“ უწოდებენ და მას სამაგალითოდ მოჰყავს ვაგნერის „ტრისტანი და იზოლდე“. მისი აზრით, ვაგნერმა შოპენჰაუერის ფილოსოფია თავისებურად „გაიგო“, როდესაც თავისი ეროტიკული თეატრალური მისტერია მოაქცია შოპენჰაუერული მეტაფიზიკის გავლენის ქვეშ. სინამდვილეში კი ეს იყო ვნების კოსმოგონია, მისტერია სიყვარულზე:

„Was von Schopenhauer auf Wagner wirkte und worin dieser sich wiedererkannte, war die Welterklärung aus dem „Willen“, dem Triebe, die erotische Konzeption der Welt (das Geschlecht als Brennprodukt des Willens), von der Tristan-Musik und ihre. Sehnsuchtskosmogonie bestimmt sind.... Es wird darin gleichsam die erotische Süßigkeit, die berausgende Essenz aus der Philosophie Schopenhauers gesogen, die Weisheit aber liegen gelassen“ (Mann Th. 1955, 327).

განსაკუთრებით მნიშვნელოვნად მივიჩნევთ თომას მანის მოსაზრებებს მისი ესეს - „შოპენჰაუერის“- ბოლო, დასკვნით ნაწილში, სადაც მწერალი გამოკვეთილად მიუთითებს მისი ეპოქისათვის დამახასიათებელ ანტიჰუმანურობასა და პესიმიზმზე. მწერალი მახვილს სვამს ჰუმანიზმის აუცილებლობაზე, რაც მას მეტად მნიშვნელოვნად მიაჩნია მისსავე ეპოქაში განვითარებული მოვლენებიდან გამომდინარე. გასათვალისწინებელია, რომ ესე „შოპენჰაუერი“ შეიქმნა ამერიკის შეერთებულ შტატებში თომას მანის იმულებითი ემიგრაციის პერიოდში. მწერალი, მართალია, ესეში კონკრეტულად არ მოიხსენიებს ამ პერიოდის ფაშისტურ გერმანიაში ადამიანთა გარკვეული ნაწილის მძიმე მდგომარეობას, მაგრამ საყოველთაოდ ცნობილია მისი უარყოფითი პოზიცია ფაშისტური რეჟიმის მიმართ. მწერლისათვის ჰუმანიზმი განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანია, შოპენჰაუერის პესიმიზმი კი, მისი აზრით, ადამიანური ჰუმანიზმისაკენ იხრება, მის ფილოსოფიაში ერთმანეთს ერწყმის პესიმიზმი და ჰუმანიზმი, ფილოსოფოსის „პესიმისტური ჰუმანიზმი“ მომავლისაკენ არის მიმართული, იგი სრულიად „თანამედროვეა“. შოპენჰაუერის სულიერება, ცხოვრება, აზროვნება და ფილოსოფია არ იყო მხოლოდ მისი გონებრივი მუშაობის შედეგი, არამედ ეს იყო ფილოსოფოსის გონითა და სულიერებით აღსავსე ქმედება, რომელსაც შეუძლია ადამიანურობის აღდგენა, რადგან

ნ. კაკაურიძე

ხელოვნება, რომელიც თან სდევს ადამიანს მისი ცხოვრების ძნელ გზაზე, ყოველთვის აღწევდა თავის კეთილშობილურ მიზანს.

ლიტერატურა

- შოპენჰაუერი, ა. 2016. *სამყარო ვითარდა ნება და წარმოდგენა*. ტომი I. გერმანულიდან თარგმნა ვიქტორ რცხილაძემ. თბილისი: გამომცემლობა Carpe diem.
- Adamy, B. 2018. "Schopenhauer und einige Komponisten". In: *Schopenhauer-Handbuch. Leben-Werk-Wirkung. 2., aktualisierte und erweiterte Auflage*. Stuttgart: Metzler.
- Atzert, St. 2011. „Musik und Freiheit vom Willen? Zum reinen Subjekt des Erkennens und der Empfindung beim Musikhören“. In: *Musik als Wille und Welt. Hrsg. von Mattias Koßler. Verlag Königshausen und Neumann, Würzburg*. Grätzel, St. 2011. „Musikalische bei Schopenhauer und Wagner“. In: *Musik als Wille und Welt. Hrsg. von Mattias Koßler. Verlag Königshausen und Neumann, Würzburg*.
- Fähnrich, H. 1986. *Thomas Manns episches Musizieren im Sinne Richard Wagners*. Frankfurt a. Main.
- Hansen, V., Heine, G. (Hrsg.) 1983. *Frage und Antwort-Interviews mit Thomas Mann 1909-1955. Hrsg. von Volkmar Hansen und Gert Heine*. Albrecht Klaus Verlag, Hamburg.
- Jung, U. 1969. *Die Musikphilosophie Thomas Manns*. Regensburg.
- Koßler, M. (Hrsg.) 2011. *Musik als Wille und Welt. Hrsg. von Mattias Koßler. Verlag Königshausen und Neumann, Würzburg*.
- Lütkehaus, L. 2011. „Der Wille als Welt und Musik. Arthur Schopenhauers Musikphilosophie“. In: *Musik als Wille und Welt. Hrsg. von Mattias Koßler. Verlag Königshausen und Neumann, Würzburg*.
- Mann, Th. 1055. „Schopenhauer“. In: *Gesammelte Werke. Zehnter Band*. Aufbau-Verlag, Berlin.
- Nündel, E. 1972. *Die Musiktheorie Thomas Manns*. Bonn.
- Schopenhauer, A. 1990. *Die Welt als Wille und Vorstellung*. Bd. I. Philipp Reclam, Stuttgart.
- Schubbe D. und Koßler M. (Hrsg). 2018. *Schopenhauer-Handbuch. Leben-Werk. Wirkung. 2. aktualisierte und erweiterte Auflage*. Metzler, Stuttgart.
- Sorgner, St. L. 2011. „Die besondere ethische Bedeutung von Musik in Schopenhauers Philosophie“. In: *Musik als Wille und Welt. Hrsg. von Mattias Koßler. Günter Verlag Königshausen und Neumann, Würzburg*.
- Weyer, R. 2011. *Arthur Schopenhauers Philosophie der Musik*. Regensburg: 1976.
- Zöller, G. 2011. „Vorwort“. In: *Musik als Wille und Welt. Hrsg. von Mattias Koßler. Günter Verlag Königshausen und Neumann, Würzburg*.

Literature and Literary Theory

Music as Schopenhauerian Will (*Wille*) and Thomas Mann's Essay *Schopenhauer*

Nanuli Kakauridze

nanuli.kakauridze@yahoo.com

Akaki Tsereteli State University

Kutaisi, Georgia

DOI: <https://doi.org/10.52340/atsu.2025.1.25.11>

The given article analyzes the reception of music as Schopenhauerian Will (Wille) in Thomas Mann's essay "Schopenhauer," discusses the existing scholarly literature on this topic, briefly reviews the idea of Will and Representation in the German philosopher's work, examines music as an imprint of the Will, and explores the interpretation of music as Schopenhauerian Will by Thomas Mann in the essay "Schopenhauer," which was written in 1938 during the writer's American emigration.

Keywords: Schopenhauer, Will, Representation, Thomas Mann, Music, Pessimism, Humanism.

Schopenhauer radically opposed his views of the world to Hegel's objective idealism. Based on Kant's philosophical arguments (Kant's - *Dinge an sich*, *Dinge für uns*), he denied the objective existence of the world. Thus, according to Schopenhauer's philosophy, the world exists only as a representation (*Vorstellung*) of the subject, the "I," and everything we see is a fiction of the intellect.

The structure of Schopenhauer's work, "The World as Will and Representation," is built on the analysis of "Representation" (*Vorstellung*) and "Will" (*Wille*) in four chapters: In the first and third chapters, the philosopher explains his views on "Representation" (*Vorstellung*): Chapter I - "Der Welt als Vorstellung erste Betrachtung" and Chapter III - "Der Welt als Vorstellung zweite Betrachtung"; while in the second and fourth chapters, he discusses his views on "Will" (*Wille*): Chapter II - "Der Welt als Wille erste Betrachtung," Chapter IV - "Der Welt als Wille zweite Betrachtung".

Schopenhauerian *Will* in a metaphysical sense is an unconscious force, a striving without reason or purpose, which is revealed both through nature and human consciousness - namely, in volition. Human will is the most familiar expression of this force, which is why Schopenhauer called it Will, that is, pre-rational illogical human action. The will to live, according to Schopenhauer, is the foundation of the world, it is an unmotivated aspiration.

5. კვალიერობა

According to Schopenhauer, the unconscious *Will* is the basis of the world. It is a “blind,” eternally unconscious striving for life, for existence. Will (*Wille*) is the force driving us towards life. In his view, human existence is conditioned by a blind force - the will to live. It is the source of all opposition, hardship, and suffering. The Will forces men to achieve certain goals, but the joy of victory and possession caused by achieving the desired result quickly disappears. Happiness, pleasure, satisfaction are only temporary and transient. The contradiction of life is that the action caused by the Will does not bring satisfaction, the Will is insatiable, in Schopenhauer’s view, its desires are endless, and the achievement of every desire triggers a new one.

The most reasonable thing a person can do, according to Schopenhauer, is to acquire self-knowledge. And there are two ways to this: philosophy and art.

Art, in Schopenhauer’s view, appears not only as a means of understanding ideas, but also of life in general. This form is called aesthetic pleasure. The German philosopher imagines the creative process in the following way: the artist extracts the idea of real objects and events. He depicts not the reality itself, but its idea, removing it from all accidental and extra elements.

In Schopenhauer’s view, the perception of ideas is impossible in a rational way. It can only be conveyed by art. Only through art and enjoyment of beauty, can a person be freed from the domination of the Will and, consequently, from suffering, although this is temporary. In order to perceive the metaphysical world, it is necessary to turn our gaze directed at external things inward, towards our own “I.” Aesthetic contemplation, or philosophy, relieves a person from the pressure of reality, grants him liberated knowledge, but this is temporary.

In Schopenhauer’s philosophy of art, music is of particular importance.

Scholarly works dedicated to understanding music as the Will in Schopenhauer’s philosophy are not numerous. First and foremost, mention should be made of the collection of articles titled “Musik als Wille und Welt” (*Music as Will and World*), published in 2011 in Würzburg, edited by Matthias Koßler (Koßler, M.). In the introduction to this collection, the researcher Günter Zöller (Zöller, G.) emphasizes that Schopenhauer, in his work, demonstrated the incomparable influence of music on man and called it “the imprint of the Will”. He also points out that there is only one monograph on Schopenhauer’s philosophy of music, by Raymond Weyer (Weyer, R), and that it was published in 1976. The collection edited by Matthias Koßler contains interesting scholarly articles by Stephan Atzert (Atzert St.), Ludger Lütkehaus (Lütkehaus L.), Stefan Lorenz Sorgner (Sorgner St. L.), and Stephan Grätzel (Grätzel St.).

We would like to mention the second edition of *The Schopenhauer Handbook* (*Schopenhauer-Handbuch. Leben-Werk-Wirkung*) edited by Daniel Schube

(Schube D.) and Matthias Kofler (Kofler, M.) in 2018, where the authors also refer to Schopenhauer's philosophy of music.

Special mention should be made of the Georgian translation of Schopenhauer's philosophical work "The World as Will and Representation" by Viktor Rtskhiladze, published in 2016. In the sixth paragraph of the preface, the translator emphasizes the special importance of music in Schopenhauer's work.

According to Schopenhauer, music is different and more important than all the other forms of art. It is a direct reflection of the Will, which differs from all other arts, because it is not a reflection of the phenomenon, but a direct reflection of the Will itself, and in relation to all the phenomena of the world, it represents the object in itself. Only in music can we discover the hidden life of the human heart. Schopenhauer uses Leibniz's idea: "Musica est exercitium metaphysices occultum nescientis se philosophari animi" ("Music is an unperceivable exercise in metaphysics, in which the soul is unaware that it is philosophizing"). According to the philosopher, only in music can we discover the hidden life of the human heart. Music never expresses a phenomenon, but only the inner essence, the Will itself. It expresses joy, sorrow, grief, horror, excitement, enjoyment, spiritual peace, as such, in a certain sense it expresses the essential in them *in abstracto*. Music always expresses only the quintessence of life and its events, and not the events themselves. That is why the effect of music is much more powerful and heart-piercing than that of the rest of art, because the latter refer to the shadow only, while music speaks of the essence (vom Wesen).

Presenting music as the direct objectification of the Will, Schopenhauer singles out the special function of a melody. Melody, in his opinion, tells us the most mysterious story of the Will, depicts all its desires, every striving. Music is the language of feeling and passion. According to Schopenhauer, in music, melody expresses the diverse aspirations of the Will, and at the same time the satisfaction with the harmonious step finally obtaining the main tonality. Music expresses the inner essence of the world, the world in itself (*An sich*), in a universal language, and achieves this only through sounds, with the greatest certainty and truth.

Thomas Mann's particular interest in musical art is well known. Thomas Mann's essay "Schopenhauer" ("Schopenhauer") was created in 1938, during the writer's emigration to America, at the suggestion of the American Schopenhauer Society. During this period, the writer noted in his diaries that he had read Schneider's book on Schopenhauer's biography with interest. On July 23, 1937, he stated in his diary: "Studien über die Schopenhauers." This expression refers to his search for the material for the novel "Lotte in Weimar", where Arthur Schopenhauer's mother, Adele Schopenhauer, appears as a character.

Thomas Mann's essay "Schopenhauer" was first published in America in 1939,

6. კვალიერობა

and later in England. In the following years, the essay was translated into various languages and published around the world (The Netherlands, France, Denmark, Norway, Spain, Bulgaria, Portugal, Sweden, Zurich, The Czech Republic, Greece, Japan, etc.).

In the essay “Schopenhauer,” Thomas Mann points out that Schopenhauer inherited “ideas” and “the thing-in-itself” in his philosophy. Here, the writer, of course, refers to Plato’s ideas and the famous formula of Kant’s philosophy - “the thing-in-itself” (*Ding an sich*). The history of Schopenhauer’s thought, according to the writer, goes back to the origins of Western thought - specifically, first to Plato’s philosophy, according to which things do not have real existence, and then to Kant’s philosophy. Thomas Mann clearly defines the idea of Will and Representation in Schopenhauer’s philosophical system.

For Thomas Mann, Schopenhauer is “extremely musical”. He views his work “The World as Will and Representation” as “a four-part symphony”. In Mann’s opinion, Schopenhauer, in the third part of his work, “Object of Art” (“Objekt der Kunst”), “celebrated” music as no one else did before, because music is a direct reflection of the Will and represents the metaphysical origin of the physical world, that is, it is the thing-in-itself, and in music the intellect serves the Will.

In his essay, Thomas Mann refers to the ethical-pessimistic tendencies of the second half of the 19th century in Europe and concludes that music also belongs to this “ethical-pessimistic scent” (“Auch Musik gehört zu dieser „ethisch-pessimistischen“ Lebensluft“). Schopenhauer loved music very much, which, according to Thomas Mann, is spiritually connected to the realm of death. Here the writer points out that in his “The Magic Mountain” there is “a deeply impressive and lifelong trace of Schopenhauer’s influence” and repeats his view expressed in the “Magic Mountain”: “Wer sich für das Leben interessiert, der interessiert sich namentlich für den Tod” (“Whoever is interested in life, is also interested in death”). But he also points out that it would be Schopenhauerian for him (the writer) to add here: “Wer sich für den Tod interessiert, der sucht in ihm Leben” (“Whoever is interested in death, seeks life in it”).

Thomas Mann notes that creative people, including composers, are often referred to as “traitors” of philosophy, and he cites Wagner’s “Tristan and Isolde” as an example. In his opinion, Wagner “understood” Schopenhauer’s philosophy in his own way when he placed his erotic theatrical mystery under the influence of Schopenhauer’s metaphysics. In reality, it was a cosmogony of passion, a mystery about love.

We consider Thomas Mann’s views in the last, concluding part of his “Schopenhauer” to be particularly important, where the writer clearly refers to the pessimism characteristic of his era and, at the same time, the necessity

of humanism. In his opinion, it is important that pessimism and humanism are intertwined in Schopenhauer's philosophy. The writer emphasizes the anti-humanism of his own era and adds here that Schopenhauer's philosophy is "modern" in this respect: Schopenhauer's thinking was not only the result of his mind's work, but it was his desire to help the humankind, because art, which accompanies man throughout his difficult path of life, has always achieved its noble goal.